

Oikeusministeriö

Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

1 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esitys sisältää ehdotuksia lakimuutoksiksi rikosprosessin sujuvoittamiseksi sakkomenettelyn käyttöalaa laajentamalla niin, että selviä ja yksinkertaisia rikosasioita siirrettäisiin täysimittaisesta rikosprosessista kevyempään sakkomenettelyyn. Tarkoitus on keventää rikosprosessiin osallistuvien viranomaisten, poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten, työtä ja nopeuttaa rikosasioiden käsittelyä. Asianosaisten kannalta tavoitteena on parantaa oikeusturvan saatavuutta yksittäisessä asiassa.

Esityksessä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että lain mukaisessa menettelyssä voitaisiin käsitellä rikosasiat, joista voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta. Kuitenkin tiettyjä henkeä ja terveyttä suojaavia rikostunnusmerkistöjä rajattaisiin soveltamisalan ulkopuolelle. Lisäksi menettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5 000 euron suuruinen menettämisseuraamus, asian selvittämisestä aiheutuneet päihdetutkimuskustannukset sekä ratkaista asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. Viranomaisten toimivallanjakoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisi voisi ratkaista lain nykyisen soveltamisalan piiriin kuuluvat rikosasiat eli sellaiset asiat, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta. Loput asiat ratkaisisi syyttäjä.

2 Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa yleisesti, että ehdotetut muutokset rikosprosessin sujuvoittamiseksi ovat kannatettavia. Sisä-Suomen poliisilaitos lausuu hallituksen esitysluonnoksesta asiakohdittain lisäksi yksityiskohtaisemmin seuraavaa.

2.1 Sakkomenettelyn soveltamisala

2.2 Esityksen muuntorangaistusta koskeva kanta

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo suunnitellun lainsäädäntöuudistuksen merkittäväksi puutteeksi sen, ettei samalla myös sakon muuntorangaistuksen käyttöalaa koskevaa lainsäädäntöä muuteta (s. 29). Tähän on esitysluonnoksessa päädytty siitäkin huolimatta, että lainsäätaja vaikuttaa tunnistaneen ainakin osaksi aihepiiriin liittyvät ongelmat ja syyt siihen, miksei asianomistajien suostumuksia sakkomenettelyyn voimassa olevan lainsäädännön osalta ole annettu (s. 25). Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan on pidettävä notorisesti selvänä, että sakkomenettelyn laajentuessa ja koskiessa yhä vakavampia rikoksia, asianomistajien oikeudentaju ja oikeusturva eivät voi tällaista tilaa sallia tulevaisuudessakaan. Asianomistajasuostumukset sakkomenettelyyn jätetään tästä syystä yhä enenevässä määrin antamatta poliisin näkökulmasta hyvinkin ymmärrettävästä syystä. Puutoksen voidaan katsoa olevan selvässä ristiriidassa uudistuksen sujuvoittamis- ja tehostamisvaatimuksen sekä rikosten rangaistavuuden yleis- ja erityisestävyysvaikutusfunktioiden kanssa.

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että käytännön työssä havaitun perusteella asianomistajat eivät anna suostumusta sakkomenettelyyn pääsääntöisesti siksi, ettei tosiasiallisesti esimerkiksi rikolliseen menettelyyn toistuvasti syyllistyvät tai maksuhaluttomat henkilöt saa menettelystään tosiasiallisesti mitään seuraamusta. Asianomistajat tiedostavat pääsääntöisesti sen, etteivät he todennäköisesti saa korvausta aiheutuneesta vahingosta, mutta joku seuraamus menettelystä tulisi tekijälleen kuitenkin aiheutua. Edelleen poliisin käytännön työssä tehty havainto on se, että henkilöt, joille poliisi on antanut sakon tiedostavat varsin hyvin sen, ettei heille määrättyjä sakkoja muunneta vankeudeksi. Rikollinen menettely jatkuu, koska ainoa tehokas ennaltaehkäisevä pelotevaikutus – mahdollinen vapauden menetykseen johtava myöhempi sanktio – puuttuu.

Lähtökohtana tulee Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan olla se, että oikeusvaltiossa rangaistavaksi säädetystä menettelystä seuraa kaikille siihen syyllistyneille lainmukainen rangaistus. Muuntorangaistusarviointia ei voida tarkastella yksin siitä näkökulmasta, mikä rikokseen syyllistyneen varallisuustaso, maksukyky tai -halu on. Jos näin tehdään, on tosiasiallinen tilanne se, että rikosoikeudellisessa mielessä eri varallisuustasoa edustavat henkilöt asetetaan eriarvoiseen asemaan. Tosiasiallisesti osalle aiheutuu menettelystä sekä rikosoikeudellinen rangaistus että korvausvelvoite, osalle ei kumpakaan. Tällaisen tilan on katsottava olevan kansalaisten yhdenvertaisuusnäkökulmasta huolestuttavaa sekä ristiriidassa yleisen oikeustajun ja oikeusvaltioperiaatteen kanssa.

Sakkomenettelyn laajentuessa suostumuksen saaminen sakkomenettelyyn tulee koskemaan entistä useampia rikostunnusmerkistöjä ja siten tärkeän yksityisen sekä yleisen edun intressit puoltavat korostuneesti muuntamismahdollisuuden laajentamista sakkomenettelyssä. Kaikkineen Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo - toisin kuin esitysluonnoksessa on arvioitu -, että ehdotetuilla muutoksilla tulee olemaan merkittävä negatiivinen vaikutus rikollisuuteen eikä uudistusten arvioitu sujuvoittamisvaikutus toteudu tehokkaasti, mikäli uudistuksen yhteydessä ei samalla muuteta myös sakkojen muuntorangaistusta koskevia säännöksiä. Jottei näin kävisi, myös sakkomenettelylain perusteella annetut sakot tulisi

voida muuntaa tuomioistuimen toimesta vankeudeksi. Sisä-Suomen poliisilaitos kiinnittää huomion siihen, että kohtuuserviointia voidaan tehdä esimerkiksi muuntosuhdetta tarkastelemalla, ei yksin sillä, voidaanko lainvalvontaviranomaisen lainmukaisesti antamaa sakkoseuraamusta ylipäättään muuntaa vankeudeksi vai ei.

2.2.1 Sakkomenettelyn yleiset edellytykset

Ehdotettu lisäys sakkomenettelyn soveltamisalan osalta niin, ettei asiasta ole odotettavissa yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa, on kannatettava. Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo perustelluksi, että lainsäätäjä lisäisi hallituksen esitykseen esimerkkilähteitä yleisen rangaistuskäytännön selvittämiseksi. Esimerkkinä lähteistä mainittakoon varsin laajalti eri tuomioistuimissa käytössä olevat eri hoivioikeuksien laatuhankkeet sekä tilastokeskuksen sähköinen lähdeaineisto. On muistettava, ettei esitutkintaviranomaisissa ole välttämättä riittävästi tietoa yleisistä rangaistuskäytännöistä ja sen ilmentävistä lähteistä tai siitä, milloin yleisen oikeuskäytännön perusteella lähestytään tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvaa sakko- ja vankeusrangaistusten välisen eron arviointia. Lainsäätäjän esimerkkilähteiden lisäämisen hallituksen esitykseen voidaan katsoa parantavan yleisen rangaistuskäytännön arvioinnin oikeellisuutta ja yhtenäisyyttä uuden lain soveltamistilanteissa.

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo toivottavaksi myös sen, että esitutkintaviranomaisten hyödynnettäväksi laadittaisiin - esimerkiksi oikeusministeriön toimesta - esimerkkiluetteiloita keskeisimpien lain uudistuksen vaikutuspiiriin tulevien rikosten yksinkertaisista ja selvistä tyyppitapauksista teonkuvauksineen sekä niihin liittyvistä tyypillisistä sakkoseuraamusten suuruuksista. Tällainen materiaali olisi omiaan ohjaamaan sakkoseuraamusten yhtenevyyttä valtakunnallisesti. Mainittuun ohjeistukseen on osaltaan viitattu muun ohessa esitysluonnoksen sivulla 44.

2.2.2 Sakkomenettelyyn soveltuvat rikostunnusmerkistöt

Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen rikoksiin, joista on säädetty kahden vuoden enimmäisrangaistus, on kannatettava. Uudistuksella on mitä ilmeisimmin keskeinen tehostevaikutus rikosprosessin sujuvoittamiseen erityisesti niin sanottujen massarikosten osalta. Tällaisina mainittakoon esimerkiksi yksinkertaiset ja selvät varkaus-, petos- ja huumausainerikokset sekä törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen.

Sisä-Suomen poliisilaitos yhtyy esityksessä todettuun sen osalta, ettei kaikkia enintään kahden vuoden rangaistusmaksimin menettelyjä ole perusteltua sisällyttää uudistusten soveltamisalaan. Erityisesti tämä koskee rikoslain 20-luvun mukaisia menettelyjä. Sen sijaan toisin kuin esityksessä on katsottu (s.45), Sisä-Suomen poliisilaitos ei näe perusteita sille, miksi kaikki pahoinpitelyrikokset rajattaisiin kategorisesti kokonaan pois uuden sakkomenettelyn soveltamisalan piiristä. Erityisesti tämä koskee yksinkertaisia ja selviä, lievemmän asteisia kahden aikuisen välillä julkisella paikalla tapahtuneita fyysisen konfliktin tilanteita.

Esimerkkinä tällaisesta mainittakoon tilanteet, jotka ovat hyvin lähellä lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä, mutta joissa jotkut teon elementit esimerkiksi väkivallan laadun vuoksi

estävät menettelyn tulkitsemista lieväksi pahoinpitelyksi. Tyypitapauksena tällaisesta ovat esimerkiksi ns. ”nakkioskkipainit”, joissa henkilöt ovat esimerkiksi huitoneet toisiaan käsillään osuen myös kasvojen alueelle, mutta tilanteessa ei ole kysymys voimakkaasta väkivallasta ja vammat ovat enintään pinnallisia. Usein tällaisissa tilanteissa tapahtuma ja siihen johtaneet syyt ovat – paheksuttavuudestaan huolimatta - ymmärrettävissä pareminkin harkitsemattomaksi aikuisten väliseksi fyysiseen konfliktiin tapahtumaksi, kuin nimenomaisesti tarkoitukselliseksi toisen terveyden vahingoittamispyrkimykseksi.

Todettakoon, että tarkkaa määrällistä tilastotietoa tällaisista tapauksista ei ole saatavissa, mutta tulkintatukea määrääarviointiin voidaan saada esimerkiksi tutkittavana olleiden ja syyttäjälle edenneiden osallisten henkilöpäätösten lukumääristä. Sisä-Suomen poliisilaitoksessa nämä ovat olleet vuosina 2023, 2024 ja vuoden 2025 marraskuun alkupuoleen mennessä 1 024, 1 629 ja 1 935 kappaletta. Näihin lukuihin sekä käytännön poliisityössä saatuun kokemukseen perustuen voidaan Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemykseen arvioida, että määrällisesti sakkomenettelyyn sopivia pahoinpitelytapauksia, joissa osapuolet tunnustavat sinänsä virheensä, katuva menettelyään, eivät esitä vaatimuksia toista osapuolta kohtaan ja haluaisivat sopia asian, on merkittävä määrä.

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo, ettei tällaisten tapausten rajaaminen sakkomenettelyn soveltamisalan ulkopuolelle ole omiaan edistämään lainsäädäntöuudistuksen sujuvoittamisvaatimuksia. Lisäksi on huomioitava, että osapuolien poliisilta viipymättä saama sakkoseuraamus olisi omiaan lisäämään seuraamusvaikutuksen yleis- ja eteenkin erityisesti vaikuttamista sen sijaan, että sakkoseuraamus tapahtumasta tulee osapuolelle vasta jopa vuosien päästä tuomioistuimen antaman ratkaisun myötä. Kaikkineen Sisä-Suomen poliisilaitos siis katsoo perustelluksi vielä harkita, olisiko pahoinpitelyrikosten suunniteltua soveltamisrajoitusta vielä tarkistettavissa tarkoituksenmukaisempaan suuntaan niin, että ainakin rikoslajissaan lievimmät yksinkertaiset ja selvät pahoinpitelyrikokset voitaisiin asiainsaisten suostumuksin ottaa uuden sakkomenettelyn soveltamisalan piiriin.

2.3 Menettämisseuraamuksen määrällinen kasvattaminen ja päihdetutkimuskustannukset

Sisä-Suomen poliisilaitos kannattaa uudistuksessa ehdotettua menettämisseuraamuksen korottamista 5 000 euroon sekä mahdollisuutta määrätä päihdetutkimuskulut sakkomenettelyssä. Menettämisseuraamuksen kasvattamisen sujuvoittamisvaikutuksen voidaan arvioida – esityksessä todetusti – olevan vähäinen. Sen sijaan päihdetutkimuskulujen määräämismahdollisuuden lisäämisellä sakkomenettelyssä voidaan olevan merkittävä sujuvoittamisvaikutus erityisesti muille rikosprosessiin liittyville viranomaisille kuin poliisille.

Sisä-Suomen poliisilaitos kiinnittää huomion siihen, että käytännössä päihdetutkimuskustannukset – yhdessä tutkimustulosten kanssa - selviävät poliisille vasta jopa useiden kuukausien viiveellä (vrt. esityksen s.78). Vasta tulosten selvittyä, on poliisin mahdollisuus antaa sakkoseuraamus asiakkaalle edellytysten täytyessä. Uudistus ei siten valitettavasti johda poliisissa niin sanottuun yhdenkosketuksen tavoitteeseen. Tämä on syytä tiedostaa sujuvoittamistavoitteiden arvioinnin kannalta.

Päihdetutkimuskulujen määräämistä koskevan uudistuksen yhteydessä lainsäätäjää edellyttää, että sakan määräävän viranomaisen tulisi arvioida kysymys kohtuuttomuudesta

päättyessään päihdetutkimuskustannusten korvattavaksi määräämisestä (s.78). Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo, että hallituksen esitykseen olisi tästä johtuen perusteltua lisätä seikat, joiden perusteella kohtuullisuusarviointia tulisi suorittaa. Lisäys olisi omiaan parantamaan lainsäätäjän tarkoituksen toteuttamista yhdenmukaisen ja tasapuolisen toiminnan turvaamiseksi.

2.4 Poliisin ratkaisuvallta

Sisä-Suomen poliisilaitos pitää erityisen hyvänä esityksessä ehdotettuja seikkoja poliisin ratkaisuvallan lisäämiseksi siten, että poliisin ratkaisuvallan piiriin kuuluisivat kaikki teot, joista säädetty enimmäisrangaistus olisi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Edelleen kannatettavaksi uudistukseksi rikosprosessin sujuvoittamisen ja tehokkuuden kannalta katsotaan se, että poliisin ratkaisuvalltaa kasvatetaan aiemmasta 20 päiväsakon enimmäismäärästä 60 päiväsakkoon. Molemmilla seikoilla on Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan merkittävää vaikutusta rikosprosessin sujuvoittamisen kannalta, sillä mainittujen uudistusten johdosta merkittävä määrä yksinkertaisista ja selvistä massarikoksista - kuten liikenneturvallisuuden vaarantaminen, kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta, rattijuopumus ja huumausaineen käyttörikos - voidaan ratkaista poliisin sakkomenettelyssä. Samanaikaisesti Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, ettei pääasiallinen sujuvoittamisvaikutus kohdistu tältä osin poliisiin, vaan paremminkin syyttäviviranomaiseen. Arvio on, että erityisesti uudistuksen alkuvaiheessa edellä mainittu tarkoittaa poliisihenkilöstön koulutustarpeen merkittävää lisäystä muun ohessa yhdenmukaisen seuraamus käytännön turvaamiseksi.

2.5 Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa ymmärtävänsä luonnoksessa mainittujen EU-direktiivien edellyttämien velvoitteiden toteuttamisen alaikäisten epäiltyjen osalta. Kun lapsidirektiivin näkökulmasta nykyinen sakkomenettely on katsottu kuuluvaksi direktiivin poikkeussäännöksen alaan, on nykyisen sakkomenettelyn jatkaminen alaikäisten epäiltyjen osalta myös tulevaisuudessa kannatettavaa esityksessä todetulla tavalla.

Sen sijaan Sisä-Suomen poliisilaitos ei pidä perusteltuna sitä, että tulevaisuudessa sakkomenettelytilanteessa alaikäisten osalta edellytetään esitutkintalain 7 luvun 14–15 §:n velvoitteiden noudattamista. Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan tosiasiallisia ongelmia oikeusturvan toteutumisen osalta ei ole ilmennyt ja valtaosaltaan rikokset, joista sakkomääräyksiä alaikäiselle on voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti annettu, ovat varsin vähäisiä ja lieviä menettelyjä alaikäisen ymmärtäessä riittävällä tavalla menettelynsä oikeudenvastaisuuden sekä käytettävissä olevat oikeussuojakeinot. Eri tyistä lisäarvoa esitutkintalain 7 luvun 14–15 § noudattamisen osalta ei oikeusturvamielissä ole nähtävissä. Suunniteltu uudistus tulisi sen sijaan lisäämään merkittävästi poliisin työmäärää huoltajien tavoittamisyrityksineen, asian selvittämisineen ja ylipäänsä kannanoton saamisineen ennen sakkomääräyksen kirjaamista ja tiedoksiantoa. Tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena erityisesti uudistuksen sujuvoittamistavoitteet huomioiden.

2.6 Suostumuksen peruuttaminen ja suostumusedellytyksestä yleisesti

Sisä-Suomen poliisilaitos kannattaa yleisellä tasolla suostumuksen peruuttamista koskevaa uudistusta niin, että asianosaisen mahdollisuudesta peruuttaa suostumuksensa luovuttaisiin. Asianosaisen mahdollisuutta toimittaa syyttäjälle lisäselvitystä sekä muutoksenhakumahdollisuus ovat riittäviä oikeussuojakeinoja myös mahdollisen suostumuksenannon ymmärtämisen jälkikäteisarviointia varten.

Sisä-Suomen poliisilaitos ei sen sijaan katso tarkoituksenmukaiseksi sitä, että niin epäillyn kuin asianomistajan osalta suostumus sakkomenettelyllä ratkaistaviin asioihin olisi mahdollista antaa vain kokonaisuudessaan (esityksen s. 79-80). Selvää on, että suostumus tulee olla molemmilta varsinaisen sakkomenettelyssä määrättävän rangaistuksen määräämistä varten. Sen sijaan lakiuudistuksen tavoitteiden kanssa ristiriitaiseksi ja perusteettomaksi on nähtävissä se, että suostumusedellytys koskisi myös asianomistajan yksityisoikeudellisiin korvausvaatimuksiin suostumista. Ehdotetussa muodossaan uudistus johtaa siihen, että rikosoikeudellisesti selvässä ja yksinkertaisessa asiassa sakkomenettelyn käyttö estyy ja täydellinen esitutkinta edellytetään yksin yksityisoikeudellisiin korvausvaatimuksiin – ei sen rikosperusteeseen - liittyvän riitaisuuden johdosta. Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemys on, että asianomistajan korvausvaatimuksen ilmetessä riitaiseksi, ensisijainen instrumentti tulisi olla asianomistajan siviilioikeudellisen kanteen nostaminen. Sakkomenettelyn soveltaminen tulisi siten olla mahdollista ilman suostumuksen saamista yksityisoikeudellisten vaatimusten osalta.

2.7 Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Sisä-Suomen poliisilaitos kannattaa ehdotettua uudistusta asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimuksien käsittelemiseksi ehdotuksessa mainittujen edellytysten toteutuessa. Uudistus on hyvä ja edistää rikosprosessin sujuvoittamisvaatimusta erityisesti syyttäjä- ja tuomioistuinviranomaisissa, mutta ei niinkään poliisissa.

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, ettei hallituksen esitysluonnoksesta ole yksiselitteisesti ymmärrettävissä, onko sakkomenettelyssä määrättäviä yksityisoikeudellisia korvausvaatimuksilla tarkoitettu kaikkia korvauslajeja (esine-, varallisuus- ja henkilövahingot) sekä, onko myös korkovaatimukset mahdollista määrätä sakkomenettelyssä. Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo perustelluksi, että lainsäätäjän tarkoitus ilmaistaisiin tältä osin selvästi ja lisäksi lain soveltajien työn tueksi ja tulkintaongelmien välttämiseksi hallituksen esitykseen lisättäisiin esimerkkejä keskeisistä oikeuslähteistä korvausmäärien, -lajien ja korkokulujen arvioimiseksi. Tällaisina mainittakoon esimerkiksi henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan ja liikennevakuutuskeskuksen suositukset sekä korkolain viivästyskorkoa koskevat keskeiset säännökset. Sinänsä Sisä-Suomen poliisilaitos ei pidä ongelmallisena sitä - huomioiden esimerkiksi henkilövahinkoasian neuvottelukunnan suositusten sekä korkolain sisältö -, etteikö useimmat varsin yksinkertaiset korvausmäärät erityisesti henkilövahinkojen ja viivästyskoron osalta olisi helposti määriteltävissä edellä mainittujen lähteiden avulla. Kaikkineen edellä todetut lisäykset edistäisivät Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen

mukaan informatiivisuutta ja oikeusturvaa niin asiakkaiden kuin virkamiesten osalta asianmukaisten ja oikeasuhtaisten korvausmäärien sekä korkokulujen määrittämiseksi sakkomenettelyssä.

2.8 Esitutkinta sakkomenettelyssä

Lausunnossa on jo edellä kohdassa 2.5 tuotu esiin Sisä-Suomen poliisilaitoksen kanta siitä, ettei alaikäisten sakkomenettelyn osalta katsota perustelluksi lisätä edellytystä esitutkintalain 7 luvun 14–15 §:ää koskevien säännösten noudattamiselle.

Sisä-Suomen poliisilaitos ymmärtää sinänsä kv-säännöksistä johtuvat vaatimukset laajennettuun sakkomenettelyyn liittyvien lisäkirjaamisvaatimusten osalta (avustajasta luopuminen, ETL 4:10.2, ETL 4:16 § ja 9:6.3 tiedot). Sisä-Suomen poliisilaitos kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että erityisesti laajennetun menettelyn velvoite esitutkintalain asiakirjojen kääntämisestä koskevien säännösten noudattamisesta tulee mitä ilmeisimmin edellyttämään merkittävästi käytännön järjestelyjä, viivästymisiä sakkomenettelyprosesseissa sekä tulkkauskustannusten lisääntymistä poliisissa. Tästä johtuen Sisä-Suomen poliisilaitos korostaa olevan erityisen tärkeää, että ilmoitettavien oikeuksien samoin kuin sakkojärjestelmän sakkomääräyksen sisällöistä olisi saatavilla asianmukaiset käännökset poliisin käyttöön jo lainsäädännön voimaantulohetkellä. Samoin Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo perustelluksi selvittää ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa, olisiko sähköisen sakkojärjestelmään lisättävissä esimerkiksi tekoälypohjainen kääntöominaisuus mahdollisimman monelle eri kielelle vähintään tulkkausedirektiivin edellyttämien seikkojen osalta. Tällöin asiakkaalle olisi annettavissa tiedoksi riittävällä tavalla ymmärrettävä sakkovaatimus yhden kosketuksen periaatteella paitsi tehokkaasti, myös asiakkaan ja virkamiehen oikeusturvatakeet riittävällä tavalla täyttäen. Kaikkineen ehdotetulla ominaisuudella – huomioiden erityisesti lisääntyvien sakkovaatimusten määrä – voidaan arvioida olevan merkittävä sujuvoittamis- ja kustannussäästövaikutus tiedoksiantotilanteiden nopeutumisesta ja käännös- sekä tulkkauskulujen välttämisestä johtuen (Vrt. ETL 4:12.4 momentissa säädetty).

2.9 Syyttäjän osallistuminen sakkomenettelyn arviointiin

Sisä-Suomen poliisilaitos kannattaa ehdotettua sakkomenettelylain lisäystä poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä sakkomenettelyn edellytysten arvioinnissa. Myös säännöksessä jätetty mahdollisuus harkinnanvaraisuuteen yhteydenotolle on tarkoituksenmukainen. Lainsäätäjän tahtotilan ilmaiseminen esitöissä matalan kynnyksen yhteistoiminnasta poliisin ja syyttäjän välillä on erittäin hyvä ja tulee korostumaan Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan erityisesti uuden lainsäädännön soveltamisen alkuaikoina. Osaltaan mainittu uudistus on omiaan lisäämään asianosaisten samoin kuin virkamiehistön oikeusturvaa sekä lainsäätäjän tarkoituksen toteutumista.

2.10 Poliisin asianosaisasema

Sisä-Suomen poliisilaitos pitää hyvänä suunniteltua muutosta esitutkintalain 5 luvun 1 §:n 1 momentin 1 virkkeen muutoksen osalta. Voimassa olevan säännöksen virkkeen toinen lauseen poistamista voidaan pitää kannatettavana, sillä se selkeyttää – ja vahvistaa jo

vallitsevan käytännön - prosessia tilanteissa, joissa poliisin epäillään syyllistyneen rikokseen. Uudistus on omiaan lisäämään viranomaistoimintaa koskevaa objektiivisen objektiivisuuden edellytystä sekä luottamusta poliisin toiminnan asianmukaisuuteen.

2.11 Asianomistajan muutoksenhakuoikeus

Sisä-Suomen poliisilaitos pitää hyvänä suunniteltua uudistusta asianomistajan muutoksenhakuoikeuden laajentamiseksi sakkomenettelyssä niin, että se vastaisi sakkomääräyksen saajan muutoksenhakuoikeutta. Sakkomenettelyn laajentamisen vaikutusten koskiessa entistä enemmän asianomistajien oikeuksia, voidaan uudistusta pitää erityisesti asianosaisten tasavertaisen kohtelun näkökulmasta perusteltuna.

3 Muutosten vaikutusarvioinneista

3.1 Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamisen kustannussäästöt ja sakkomääräyksen käytön arvioidut kustannussäästöt

Sisä-Suomen poliisilaitos yhtyy esitysluonnoksessa todettuun siitä, että uudistamisen aiheuttamia kustannussäästöjä on hyvin vaikea arvioida. Sisä-Suomen poliisilaitos arvioi, etteivät uudistusten kustannussäästöt kohdistu juurikaan poliisiin, vaan paremminkin syyttäjään ja tuomioistuimeen. Poliisin toiminnan näkökulmasta on nähtävissä, että osaltaan poliisin työmäärän voidaan vähenevän uudistuneen sakkomenettelyn sujuvoittaessa prosessia niin, ettei aiemmin täydellistä esitutkintaa edellyttäneitä toimia tarvitse yksinkertaisissa ja selvissä tapauksissa tehdä (s.62). Samalla on kuitenkin pidettävä selvänä, että työmäärä tulee ainakin uudistuksen voimaantulon alkuvaiheessa lisääntymään erityisesti henkilöstön laaja-alaisesta koulutus- ja järjestelmämuutostarpeista johtuen (s.64). Edelleen uudistusten myötä merkittävä määrä aiemmin poliisista syyttäjälle ja edelleen tuomioistuimeen siirtyneistä jutuista jää kaikilta osin poliisin antaman sakkovaatimuksen varaan, mikä merkitsee asiakirjahallintoon liittyvän työmäärän ja siten ilmeistä henkilöstötarpeen lisäämistarvetta. Lisäksi kustannuksia ja henkilöstöresurssin lisäystarvetta tulee aiheuttamaan – toteutuessaan – jo aiemmin kohdassa 2.5 todetut alaikäisten sakotusmenettelyn lisävaatimukset sekä lisääntyvät kääntämis- ja tulkkausvaatimukset.

Merkittäväksi epävarmuustekijäksi esitysluonnoksessa arvioitujen kustannussäästöjen osalta Sisä-Suomen poliisilaitoksen katsoo jo edellä todetun suunnitellun muuntorangaistussäännösten muuttamattomuuden. Sisä-Suomen poliisilaitoksen arvion mukaan uudistuksella tavoiteltavat kustannussäästöt rikosprosessin joutuisuuden osalta eivät tule toteutumaan suunnitellusti, mikäli myös muuntorangaistussäännöstä ei samalla uudistuksen yhteydessä muuteta. On arvioitavissa, että lukuisat asianomistajat eivät tule antamaan suostumuksia sakkomenettelyyn myöskään jatkossa ja asiat siirtyvät täydelliseen rikosprosessin kuormittaen sen kaikkia toimijoita nykyiseen tapaan. Esitysluonnoksessa tehtyjä arvioita (s.63) muuntotuomioiden osalta on pidettävä Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan varsin suppeina ja osin puutteellisina. Arviota on tehty lähinnä siitä näkökulmasta, mitkä rikosnimikkeet ovat toistuneet muuntotuomioissa. Tällaisiksi on mainittu muun ohessa näpistys (30 %), huumausaineen käyttörikos sekä kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan on ensinnäkin todettavissa, että esitysluonnoksesta ilmenevä näpistysrikosten suuri määrä kertoo osaltaan juuri siitä ongelmasta, josta sakon muuntorangaistussäännösten muuntamattomuus ilmentää. Kun poliisin määräämiä sakkoja ei muunneta, sen käyttöön ei anneta suostumusta. Edelleen arvioissa ei ole huomioitu sitä, että uudistuksen myötä sakkomenettelyn piiriin tulevat keskeiset massarikokset – kuten esimerkiksi huumausaine- ja varkausrikokset – on mitä ilmeisimmin käsitelty voimassa olevan lainsäädännön tilanteessa yhdessä lukuisten muiden rikosasioiden kanssa. Tällöin tuomioistuin määrää kaikista syyksi luetuista rikoksista yhteisen vankeusrangaistusseuraamuksen, mutta tosiasiallisesti yksittäisen uudistuksen piiriin kuuluvan rikoksen vaikutus on ollut hyvin vähäinen ns. ”sakkojuttu”. Tällaiset tilanteet – joita on epäilemättä varsin runsaasti – eivät Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan ilmene esitysluonnoksen arviona olevissa oikeusrekisterikeskuksen koonneissa.

Jotta tosiasiallisia kustannus- ja työmäärän lisäysvaikutuksia poliisissa voitaisiin arvioida tältä osin paremmin, tulisi Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan jo tehdyn selvityksen lisäksi selvittää asiaa lisää muun ohessa siten, kuinka monessa sakkouudistuksen soveltamisalaan kuuluvassa yksittäisessä rikostunnusmerkistön tilanteessa tuomioistuin on – tai mahdollisuuksien mukaan olisi - määrännyt sakkorangaistuksen yksin tällaista tekoa arvioidessaan. Tämä selvitys olisi tarpeellinen siksi, että suunnitellun uudistuksen myötä osaltaan juuri nämä teot tulisivat valtaosaltaan sakkomenettelyn piiriin ja tuomioistuinkäsittely toteutuisi vasta sitten, kun sakkomenettelyä ei voitaisi soveltaa toistuvien tekojen vuoksi sakkomenettelylain 1 §:n 5 momentin mukaisesti.

Suunniteltujen lainsäädäntöuudistusten vaikutusarvioinnin tulkitsemiseksi Sisä-Suomen poliisilaitos viittaa lopuksi tilastotietoihin syyttäjälle lähetettyjen osallisten henkilöpäätösten lukumääriin. Keskeisimmiksi arvioitujen uudistusta koskevien rikosnimikkeiden osalta vuosina 2023, 2024 ja 2025 (4.11 asti) ne ovat olleet Sisä-Suomen poliisilaitoksella seuraavat:

	2023	2024	2025
VARKAUS	975	1 244	1 472
KAVALLUS	34	70	96
MOOTTORIKULK. KÄYTTÖVARKAUS	85	128	141
TÖRKEÄ LIIK. TURV. VAARANT.	533	581	513
TÖRKEÄ RATTIJUOPUMUS	705	770	645
HUUMAUSAINERIKOS	450	675	671
KULKUNEUVON KULJ. OIKEUDETTA	1 161	1 269	1 061

Edellä mainittuihin lukuihin viitaten Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa kantanaan, että kaikkeen esitysluonnoksessa arvioituja uudistusten vaikutuksia poliisille sakkomenettelyssä

käsiteltäviksi siirtyvien asioiden lukumäärän sekä kustannus- ja resurssien lisäystarpeiden osalta on pidettävä varsin alhaisina. Vaikka uudistuksilla sujuvoitetaan myös poliisin työtehtävien hoitamista, uudistukset tulevat aiheuttamaan samanaikaisesti työmäärälisäyksiä poliisissa rikosprosessin kokonaishoidon painottuessa entistä enemmän poliisin sakko-menettelyyn. Pääasialliset uudistusten sujuvoittamis- ja työmäärän vähentämisvaikutukset voidaan katsoa siten koskevan lähinnä syyttäjä- ja tuomioistuinviranomaisia.

Mikko Masalin, Poliisipäällikkö

Antero Rytkölä, Apulaispoliisipäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 16.11.2025 klo 16:28. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

—

Jakelu

Oikeusministeriö, Lausuntopalvelu

Tiedoksi

Poliisihallitus

Sisä-Suomen poliisilaitos

Hatanpään valtatie 16, PL 147, 33101 Tampere

kirjaamo.sisa-suomi@poliisi.fi

Puhelin 0295 440 131, Faksi 0295 411 994, poliisi.fi